

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

**ELEWACJE BUDYNKU NR 9 CAMPUS PRACZE
Wrocławskiego Centrum Badań EIT+ Sp. z o.o.
Wrocław, ul. Stabłowicka 147/149**

Autor dokumentacji:

mgr Agnieszka Witkowska

Wrocław, lipiec 2009 r.

SPIS ZAWARTOŚCI DOKUMENTACJI:

	strona:
SPIS ZAWARTOŚCI DOKUMENTACJI	1
1. KARTA TYTUŁOWA	1
A. Identyfikacja obiektu	1
B. Dane dotyczące prac badawczo-poszukiwawczych	1
C. Dane dotyczące dokumentacji	1
2. PODSTAWA OPRACOWANIA	2
3. PRZEDMIOT I CELE OPRACOWANIA	2
3.1. Zagadnienia Historyczne	2
3.2. Opis obiektu	3
3.3. Stan zachowania obiektu	4
4. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE	7
5. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH	8
6. SPIS FOTOGRAFII	11

1. KARTA TYTUŁOWA**A. IDENTYFIKACJA OBIEKTU**

- budynek użyteczności publicznej, obecnie Dolnośląskiego Centrum Materiałów i Biomateriałów Wrocławskiego Centrum Badań EIT+ "
- czas powstania - XIX/XX w.
- wpis do rejestru zabytków – 460/Wm z dnia 12.08.91 /zespół szpitalny ob. zespół szkół rolniczych/
- budynek ceglany, lico z cegły klinkierowej oraz detal architektoniczny granitu, piaskowca, sztucznego kamienia, stopów żelaza
- Lokalizacja – Wrocław, ul. Stabłowicka 147/149
- Właściciel/użytkownik obiektu: Wrocławskie Centrum Badań EIT+ Sp. z o.o.
ul. Stabłowicka 147/149 54-066 Wrocław

B. DANE DOTYCZĄCE PRAC BADAWCZO-POSZUKIWAWCZYCH

- Zleceniodawca: „KONTRAPUNKT V – PROJEKT zespół projektowo – inwestycyjny. Kraków, ul. Zabłocie 39
- Wykonawca prac – DETAL Agnieszka Witkowska, Wrocław, ul. W. Pola 31/2
mgr Agnieszka Witkowska, konserwator dzieł sztuki, dyplom UMK w Toruniu nr 1746/1993 r.
- Czas trwania prac: czerwiec-lipiec 2009 r.

C. DANE DOTYCZĄCE DOKUMENTACJI

- Dokumentacja opisowa i rysunkowa, ilość stron A4 – 9
- Dokumentacja fotograficzna – odbitki barwne 10x15 cm – 40 szt.
- Autor dokumentacji - mgr Agnieszka Witkowska
- Data i miejsce wykonania dokumentacji - Wrocław, lipiec 2000 r.

2. PODSTAWA OPRACOWANIA

Zlecenie biura architektonicznego KONTRAPUNKT V – PROJEKT zespół projektowo – inwestycyjny. Kraków, ul. Zabłocie 39
Szczegółowe oględziny obiektu podczas wizji lokalnej.

Podczas opracowania dokumentacji korzystano z informacji zawartych w „Inwentaryzacja architektoniczno – budowlana i ocena stanu technicznego” dla budynku nr 9 na terenie CAMPUSU PRACZE, Doradztwo Inwestycyjne Jerzy Wilczkowski, Wrocław; luty 2008.

3. PRZEDMIOT I CELE OPRACOWANIA

3.1. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE

Pod koniec XIX w. we Wrocławiu niezbędna okazała się budowa przytułku dla ok. 1000 osób. Początkowo planowano, że nowy kompleks powstanie przy istniejącym już szpitalu dla nerwowo i umysłowo chorych przy ulicy Kraszewskiego. Decyzją rady miejskiej w 1889 roku inwestycję wstrzymano a pięć lat później przytułek postanowiono wybudować na Pracach Odrzańskich, oddalonych od Wrocławia o 12 km. Nowe założenie zostało zaprojektowane przez Richarda Plüddemanna, Karla Klimma oraz Friedricha Friesea. Początkowo planowano etapowanie inwestycji, jednak w trakcie budowy w 1901 roku podjęto decyzję o realizacji całości kompleksu. Składał się on między innymi z budynku administracyjno- gospodarczego oraz czterech pawilonów. Ze względu na niewystarczającą ilość miejsc już w 1905 roku wykonano adaptację poddaszy, natomiast w 1912 roku pod kierownictwem radcy budowlanego Georga Müllera nastąpiła kolejna rozbudowa, tym razem o dwa pawilony dla epileptyków. Do zakładu były przyjmowane osoby tak zdolne do pracy jak i nie zdolne do jej wykonywania. Alkoholicy, epileptycy i umysłowo chorzy pracowali w stajniach i chlewniach oraz na roli. Rzemieślników (kowali, ślusarzy, introligatorów, szewców, stolarzy) zatrudniano w warsztatach. Pomieszczenia do przebierania grochu, darcia pierza, wyplatania słomy i wikliny, znajdowały się w piwnicach. Kobiety pracowały przy szyciu i łątaniu. Dla pensjonariuszy dostępna była biblioteka, mogli oni bawić się przy różnych grach oraz grać na instrumentach muzycznych.

Obiekty kilkakrotnie zmieniały swoje przeznaczenie. Przytułek przekształcił się w szpital przeciw gruźlicy, II wojna światowa wymusiła zmianę na szpital wojskowy, w okresie powojennym nastąpiła pierwsza w historii kompleksu drastyczna zmiana funkcji, gdyż był on wykorzystywany jako koszary wojsk radzieckich.

W 1956 roku nastąpiła druga znacząca zmiana funkcji budynków, powstał Zespół Szkół Rolniczych im. Ziemi Piastów i Liceum Ogólnokształcące nr. XIX. Obecnie budynki należą do kampusu Wrocławskiego Centrum Badań "EIT+".

3.2. OPIS OBIEKTU

Budynek nr 9 zbudowany jest na planie prostokąta o wymiarach 15,2 x 98,14m nie uwzględniając przybudówki znajdującej się na południowej ścianie. Jest on budynkiem wolnostojącym, murowanym. W bryle budynku wyróżnić można trzy części, dwie skrajne o trzech kondygnacjach z poddaszami dwupoziomowymi oraz środkowa czterokondygnacyjna z poddaszem jednopoziomowym. Część środkowa jest nieznacznie szersza od części bocznych budynku. Od południowej strony znajduje się przybudówka. Posiada trzy kondygnacje. Elewacja całości pokryta jest czerwoną cegłą klinkierową. Na tle reszty budynku wyróżnia się przybudówka, której elewacja w większości jest przeszklona. W głównej części budynku znajdują się liczne okna o prostokątnym wykroju i różnych rozmiarach.

Do budynku prowadzi dziesięć wejść. Wejście główne znajduje się od strony wschodniej, drzwi dwuskrzydłowe z nadświetlem zamknięte łukiem odcinkowym. Nad nimi znajduje się balkon z metalową balustradą ozdobioną motywem roślinnym. Motyw ten znajduje się w osi drzwi, na środku balustrady. Na ścianie wschodniej prócz wejścia głównego znajduje się siedem prowadzących do wnętrza budynku oraz cztery piwniczne. Na ścianie północnej po prawej stronie elewacji znajduje się dwoje drzwi. Drzwi wejściowe umiejscowione bliżej osi budynku zawierają nadświetle, ozdobione są skromnym portalem pół pełnym o kostkowych kapitelach. Od strony zachodniej znajdują się jedne jednoskrzydłowe drzwi, zdobi je portyk wsparty na czterech kolumnach. Drzwi te usytuowane są na osi elewacji.

Budynek zawiera mało elementów dekoracyjnych, są one widoczne na ścianie zachodniej. Rozmieszczone symetrycznie w pewnej odległości od osi budynku na 2/3 wysokości elewacji prostokątne płaskorzeźby. Ta znajdująca się na lewo od osi budynku przedstawia elementy z herbu Wrocławia: Jan Ewangelista, czeski lew w koronie, głowa Jana Chrzciciela, orzeł śląski oraz litera W. Natomiast znajdująca się na prawo od osi płaskorzeźba przedstawia dorosłego pelikana z dwoma znajdującymi się po jego bokach młodymi pelikanami na tle motywów roślinnych.

Budynek przykryty jest dachem czterospadowym, rozczłonkowanym w miejscach podziału elewacji. Jest on kryty podwójną dachówką karpiówką układaną w łuskę. Nad bocznymi oficynami znajdują się lukarny z oknami doświetlającymi pomieszczenia poddasza. Kalenica dachu usytuowana jest w układzie północ- południe. Przybudówka zaś posiada dach płaski, pełniący jednocześnie funkcję tarasu, otoczony metalową balustradą.

MATERIAŁY

Elewacje licowane cegłą klinkierową czerwoną o różnym stopniu wypalenia nieszkliwionej. Zastosowano cegłę o niejednorodnej barwie wynikającej głównie z różnego stopnia wypalenia materiału.

Elementy dekoracyjne to kształtki analogicznej cegły klinkierowej o przekroju w kształcie romboidalnym, z których licowano nadproża.

Pokrycie dachu ceramiczne, dachówka karpiówka.

Spoina prosta, lekko wklęsła wyciskana podczas murowania, wygładzona na powierzchni. Barwa zaprawy jasna, szaro-ugrowa wynikająca z użycia spoiwa wapienno - cementowego i kruszywa mieszanego ciepłej barwy.

Zaprawa cementowa w postaci odlewów żelbetowych prostych płyt wydatnego gzymsu wieńczącego III i mniejszego wieńczącego IV kondygnację. Materiał ten zastosowano ponadto do wykonania płyt balkonowych, kolumn i filarów, a także gzymsów i parapetów okien przybudówki w części południowej. Powierzchnia odlewów została opracowana imitatorsko na wzór obróbki kamieniarskiej, co jest uzupełnieniem efektu sztucznego kamienia widocznego w doborze składników zaprawy.

W tynku cementowym wyprowadzono ponadto opaskę wokół drzwi wejściowych w elewacji północnej.

Proste i profilowane bloki granitowe obramienia zastosowano przy oknach piwnicznych, w budowaniu filarów arkad elewacji wschodniej w krańcach północnym i południowym, stopniach schodów i progów wejściowych.

Piaskowiec zastosowano w portalach drzwi elewacji północnej (barokowy, przeniesiony z innego obiektu - młyn?) i wschodniej. Prawdopodobnie z jasnego piaskowca wykonano również kolumny portyku wejścia na elewacji zachodniej. Ze względu na całkowite przemalowanie powierzchni kolumn ocenę materiałową należy potwierdzić podczas prac remontowych. Omówiony wyżej „sztuczny kamień” powszechnie stosowany w tym budynku na małych powierzchniach również daje złudzenie naturalnego tworzywa kamiennego.

Rzeźbione płyty zdobiące elewację zachodnią wykuto w blokach kamiennych. Użyto prawdopodobnie trawertynu lub piaskowca. Oceny dokonano na podstawie oględzin z poziomu chodnika, rodzaj użytego materiału należy potwierdzić po ustawieniu rusztowań.

Stal zastosowano w balustradach balkonów elewacji wschodniej (prosta z osadzonym centralnie prostokątnym przesłom z ażurowym, kutym przedstawieniem alegorycznym – prawdopodobnie przeniesiony z innego, starszego obiektu), proste balustrady tarasu elewacji południowej i balkonu nad wejściem w elewacji zachodniej oraz balustrady dwóch balkonów IV kondygnacji elewacji zachodniej z płaskowników oraz ciętych i giętych arkuszy blachy stalowej w stylizowane formy roślinne.

Drewno oryginalne elementy stolarki okiennej i drzwiowej, malowane.

3.3. STAN ZACHOWANIA

Budynek jest obiektem wolnostojącym, podpiwniczonym usytuowany w otoczeniu parkowym w pobliżu linii kolejowej. Obiekt jest stale użytkowany, o funkcji użytkowej zmienionej w stosunku do pierwotnych założeń przyjętych podczas budowy kompleksu.

Ogólny stan zachowania jest zadowalający. Stuletnia eksploatacja budynku widoczna jest w kondycji elewacji. Największe zniszczenia obserwuje się w elementach stolarki okiennej i drzwiowej, zwłaszcza ze strefy przyziemia elewacji wschodniej, która nie była tak często konserwowana jak w przypadku okien pomieszczeń wyższych kondygnacji.

Zmiany w elewacjach, które mają wpływ na architekturę budynku (za wyjątkiem tarasów elewacji południowej), to:

- zmiany w obrębie strefy wejścia głównego do budynku (elewacja zachodnia). Zmieniono światło otworu drzwiowego tynkując opaskę nowego wykroju. Wymieniono drzwi.
- usunięcie otworów drzwiowych i zmniejszenie otworów okiennych widoczne na wszystkich elewacjach. Lico ścian uzupełniano cegłą o jaśniejszej barwie, mniej starannie fugowano;

- замуrowanie niektórych okien piwnicznych
- wstawienie lub/i wymiana krat w oknach;
- wyprowadzenie na elewację części instalacji elektrycznych, wentylacyjnych itp.

Zniszczenia elewacji to:

- Ogólne, niejednorodne zabrudzenie powierzchni w postaci ciemnych osadów powierzchniowych, w minimalnym stopniu zabrudzeń, które wniknęły w warstwę podpowierzchniową materiału powodując miejscowe głębokie przebarwienia.
- Osady mineralne i organiczne w przyziemiu
- Spękania oraz ubytki powierzchniowej warstwy spieku klinkieru,
- Wypłukanie powierzchniowej warstwy spoiny oraz nieznaczne jej odspojenia przy krawędzi cegieł, pojedyncze ubytki wgłębne oraz lokalne wtórne wypełnienia (np. w okolicy rur spustowych)
- Ubytki cegieł, głównie jako efekt działania mechanicznego - uderzeń oraz korozji stalowych trzpieni.
- Wzrost mikroorganizmów w zawilgoconych spoinach muru.
- Uzupełnienia wtórne cegieł i spoin zaprawą wapienną i cementową - np. wypełnienie gniazd po montażu krat itp., opaska wokół drzwi wejścia w elewacji zachodniej.
- Uzupełnienie wątku muru cegłą klinkierową po przebudowach
- Miejscowe malowanie powierzchni ceglanych (resztki napisu na elewacji zachodniej), kamiennych (przemalowanie części powierzchni granitowych filarów arkad, kolumn portyku wejściowego), sztucznego kamienia (płyta balkonowa nad wejściem elewacji zachodniej). Zacieki białej farby po malowaniu zewnętrznych powierzchni okien.
- Spękania, korozja zbrojenia oraz wtórne uzupełnienia i szpachlowanie elementów żelbetowych „sztucznego kamienia”.
- Korozja elementów stalowych, w tym poważne zniszczenia metaloplastyki w przęśle balustrady balkonu elewacji wschodniej.
- Miejscowe pudrowanie się piaskowca w portalach elewacji północnej i wschodniej. Niewłaściwe uzupełnienia ubytków kamienia i spoin.
- Zły stan pokrycia ceramicznego dachu, wielokrotnie uzupełnianego.

W przypadku uszkodzeń mechanicznych główną przyczyną powstania zniszczeń są działania użytkowników - przebudowy, niewłaściwe osadzanie krat okiennych i instalacji. Pozostałe zniszczenia są w większości efektem ponad stuletniej ekspozycji materiałów budowlanych w warunkach ekspozycji zewnętrznej atmosfery o podwyższonym zawilgoceniu i zwiększonym stężeniu mikroflory.

Liczne spękania powierzchni lica cegieł, a także nieznaczne zróżnicowanie kolorystyki warstwy przypowierzchniowej wskazują ponadto na możliwe różnice w jakości partii materiałów dostarczanych na budowę.

W bardzo złym stanie pozostaje ozdobne przęsło balustrady balkonu wypełnione wysokiej klasy metaloplastyką z przedstawieniem zoomorficznym. Wszystkie zachowane powierzchnie są zdeformowane przez nawarstwienia warstw malarskich i korozyjnych.

W nieco lepszym stanie znajdują się dwie ozdobne balustrady z powtarzalnych elementów stylizowanych form roślinnych na elewacji zachodniej, jednak również tu widać wyraźnie rdzawe plamy produktów korozji na tle złuszczonej się warstwy farby.

Piaskowcowy skromny portal barokowy w elewacji północnej po wcześniejszych pracach renowacyjnych. Powierzchnia zabrudzona, powierzchnia wypłukana, występują drobne ubytki, zwłaszcza na krawędziach profili. W prawym ościeżu korodująca klamra spinająca bloki piaskowca częściowo zasłonięta łatą zaprawy wapiennej i cementowej.

Piaskowcowa opaska portalowa wejścia w elewacji wschodniej po wcześniejszej renowacji miejscowo zabrudzona i przebarwiona. Bardzo czytelne wtórne uzupełnienia piaskowca i spoin.

Płaskorzeźbione plakiety na elewacji zachodniej z przedstawieniami alegorycznymi zabrudzone powierzchniowo. Liczne ubytki występują na przedstawieniu z motywami herbu Wrocławia z północnej części elewacji. Obejmują one twarze śś. Janów Chrzciciela i Ewangelisty.

4. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Planowane prace remontowo-konserwatorskie budynku związane są z jego modernizacją i adaptacją do nowych funkcji.

Celem prac konserwatorskich elewacji budynku jest kompleksowa konserwacja zachowawcza i estetyzująca, obejmująca wszystkie elementy i materiały, w tym: cegłę klinkierową, detale kamienne naturalne z piaskowca i granitu, detale wykonane w tzw. „sztucznym kamieniu” cementowo-piaskowym ze stalowy zbrojeniem wewnętrznym odlewów, stolarskie oraz elementy metalowe.

Zaleca się zachowanie wszystkich oryginalnych elementów architektonicznych w pierwotnej formie oraz przywrócenie stanu elewacji przed wtórnymi ingerencjami przez przywrócenie oryginalnych wielkości otworów okien i drzwi w elewacjach wschodniej i zachodniej, otwarcie zamurowanych okien piwnicznych, usunięcie lub wymianę krat okiennych.

Wskazana wydaje się redukcja roślin wysokich zasłaniające obecnie elewację zachodnią.

Szczególnej ochronie podlegają dwa detale architektoniczne wtórnie osadzone w elewacji północnej portal wejścia bocznego oraz dekoracja metaloplastyki z przęsła balustrady nad wejściem w elewacji wschodniej. Prace konserwatorskie należy powierzyć wykwalifikowanemu wykonawcy uprawnionego do pracy przy obiektach zabytkowych.

Prace konserwatorskie i rekonstrukcję ubytków przy płaskorzeźbach kamiennych na elewacji zachodniej powinny być również prowadzone przez zespół konserwatorski.

Podstawowym założeniem do konserwacji elewacji jest przywrócenie pierwotnego wyglądu poprzez:

- oczyszczenie wszystkich powierzchni z zabrudzeń i nawarstwień powierzchniowych
- odsłonięcie pierwotnych materiałów i ich oryginalnej kolorystyki,
- uzupełnienie ubytków cegieł i wymiana niewłaściwych uzupełnień z wcześniejszych prac naprawczych
- maksymalne zachowanie oryginalnych spoin zarówno o zachowanej oryginalnej fakturze powierzchni jak i tych o niewielkim stopniu erozji powierzchniowej z uzupełnieniem ubytków.

Zaleca się zabezpieczenie elewacji przed dalszym niszczeniem przez naprawę obróbek blacharskich, rynien oraz odprowadzenie wód opadowych jak najdalej od fundamentów budynku przez odpowiednie ukształtowanie terenu i nawierzchni wokół budynku. Zakłada się ponadto wykonania hydrofobizacji powierzchni po wykonaniu wszystkich prac naprawczych.

W trakcie prac konserwatorskich, w szczególności na etapie uzupełniania ubytków i scalania kolorystycznego, należy zwrócić uwagę na właściwą kolorystykę elewacji tworzoną przez niejednorodny materiał ceramiczny

Niedopuszczalne jest uszkodzenie cienkiej, kruchej, powierzchniowej warstwy spieku klinkieru. Warstwa ta:

- nadaje cegłom odpowiednią odporność na działanie czynników zewnętrznych przez znacznie niższą nasiąkliwość od czerepu;

- posiada najczęściej inną kolorystykę od warstw głębszych (stopień różnicy barwnej zależny w dużym stopniu od jakości cegieł)
- odzwierciedla, mimo możliwych późniejszych miejscowych przebarwień, oryginalny wygląd elewacji;

Ostateczny dobór koloru i kształtu dachówek pokrycia budynku należy ustalić po szczegółowych oględzinach oryginalnych dachówek.

Po umyciu wyselekcjonowanych, oryginalnych dachówek należy ocenić zarówno właściwy odcień powierzchni oraz stopień wypału i ewentualne szklwienie powierzchni.

Dach, szczególnie w przypadku elewacji ceglanych jest istotnym elementem kompozycji kolorystycznej budynku.

Podczas prac remontowych w połaci dachu należy wykonać rekonstrukcję dekoracji mozaikowej na ścianie lukarny elewacji zachodniej.

Wszelkie działania konserwatorskie powinny być prowadzone pod nadzorem konserwatorskim zarówno technologicznym, jak i historyka architektury - budynek jest jednym z kilku, jednorodnego stylistycznie i technologicznie kompleksu urbanistycznego.

5. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Poniżej przyjęto postępowanie konserwatorskie dla wszystkich elementów ceramicznych, kamiennych oraz ze sztucznego kamienia (cementowe odlewy) znajdujących się na elewacji:

Zaleca się stosowanie preparatów oraz zapraw renomowanych firm produkujących materiały do konserwacji budowli i kamienia, np. REMMERS, KEIM, TUBAG.

W przypadkach szczególnych - portale z piaskowca, przed przystąpieniem do prac należy dokonać wstępnego wzmocnienia osłabionych powierzchni preparatem krzemooorganicznym o właściwościach hydrofilnej utwardzonej powierzchni.

1. Wstępne oczyszczenie powierzchni na sucho z wykwitów soli rozpuszczalnych w wodzie, osadów nieorganicznych i organicznych
2. Umycie powierzchni wodą pod ciśnieniem metodą
 - na drodze chemicznej wodą z dodatkiem substancji chemicznych jak 3-4% roztwór HF (w przypadku silnie zabrudzonych fragmentów elewacji) lub np. REMMERS Alkutex Fassadenreiniger-Paste, KEIM Steinreiniger
 - zastosowanie metody strumieniowo-ścierniej (mikropiaskowanie w strumieniu wody) – po doborze rodzaju ścierniwa oraz ciśnienia odpowiednich dla najsłabszego fragmentu muru. Metodę dopuszcza się jedynie po wykonaniu prób oczyszczania na elewacji i wykluczeniu niszczenia spieku powierzchni ceramicznych.

3. Usunięcie zasolonych, spękanych fragmentów spoin oryginalnych, cegieł oraz wtórnych spoin, niespełniających wymogów konserwatorskich zarówno pod względem barwy jak i opracowania powierzchni.
4. Usunięcie spoin muru w strefie cokołowej na głębokość około 2 cm (zalecane w miejscach o widocznej degradacji biologicznej i fizykochemicznej)
5. Usunięcie wtórnych szpachli tynkarskich, np. z żelbetowych odlewów elementów konstrukcji przybudówki południowej - odsłonięcie oryginalnej powierzchni odlewu.
6. Punktowe doczyszczenie trudno usuwalnych zabrudzeń przez ponowne miejscowe zastosowanie środków z p. 2; zastosowanie kompresów z rozpuszczalników organicznych, roztworów soli amonowych itp.
7. Usunięcie elementów metalowych niezwiązanych z konstrukcją obiektu oraz klinów drewnianych, kołków montażowych, konstrukcji oświetleniowych itp.
8. Usunięcie powłok farb elewacyjnych z elementów portyku przy wejściu w elewacji zachodniej, filarów granitowych i powierzchni cegieł metodą chemiczną (pasty zmydlające i spęczniające spoiwa), środki wytypowane na drodze prób skuteczności działania.
9. Oczyszczenie prostych elementów stalowych (*za wyjątkiem kraty ze sceną rodzajową balustrady elewacji wschodniej*) z produktów korozji (mikropiaskowanie, piaskowanie, czyszczenie stalowymi szczotkami itp.), zalecany uprzedni demontaż elementów barierki przy cokole budynku itp. Zabezpieczenie antykorozyjne oraz malowanie w projektowanej kolorystyce. Zaleca się stosowanie podkładów miniowych.
10. Usunięcie uszkodzonych fragmentów cegieł oraz ostrożne wyjęcie cegieł luźno osadzonych.
11. Dezynfekcja fragmentów muru fragmentów z widocznym wzrostem mikroorganizmów oraz okresowo zawilgaczanych (strefa przyziemia, okolice rur spustowych) preparatem biobójczym .
12. Uzupełnienie ubytków cegieł odpowiednio wyselekcjonowanym materiałem ceramicznym nowym lub pozyskanym z rozbiórki – cegła prosta lub profilowana (dobór zależny od właściwości uzupełnianego fragmentu, należy zachować analogiczne wymiary, właściwości fizykochemiczne oraz optyczne charakterystyczne dla oryginału). Stosować zaprawę wapienną lub wapienno-cementową z przewagą spoiwa wapiennego.
13. Uzupełnienie drobnych ubytków cegieł zaprawami mineralnymi barwionymi w masie.

14. Uzupełnienie spoin zaprawą wapienno - cementową (zaprawa wapienno - cementowa z zastosowaniem wapna hydratyzowanego i cementu portlandzkiego białego barwiona w masie - receptura indywidualna lub odpowiednie materiały firm Remmers, Tubag, Keim).
15. Punktowe scalenie kolorystyczne uzupełnień i trwałych przebarwień, podbarwienie powierzchni cegieł wtórnie użytych w celu odtworzenia dekoracyjnych fryzów farbami laserunkowymi silikonowymi lub silikatowymi.
16. Hydrofobizacja powierzchniowa (np. produkty firmy Remmers, Keim). Rodzaj środka do uzgodnienia z nadzorem konserwatorskim. Zakres hydrofobizacji oraz dobór preparatu zależny od stopnia zasolenia najbardziej zagrożonych partii muru, wilgotności muru oraz temperatury i wilgotności powietrza w trakcie wykonywanych prac.
17. Sporządzenie dokumentacji opisowo - fotograficznej z przeprowadzonych prac.

Elementy drewniane:

Prace wykonywać metodami stolarskimi pod nadzorem konserwatorskim. Należy zachować możliwie wszystkie elementy oryginalne, a uzupełnienia lub rekonstrukcje powinny być identyczne w formie z oryginałem.

Projektowaną kolorystykę elementów należy skorygować w trakcie prac remontowo-konserwatorskich i dostosować ją do odświeżonej kolorystyki pierwotnej.

Metaloplastyka:

Stalowe przęsło balustrady z wycinaną w blasze, kutą i repusowaną dekoracją rzeźbiarską zdemontować i przekazać do pracowni konserwatorskiej.

1. Określenie szczegółowe stanu zachowania powierzchni metalu, połączeń elementów oraz pierwotnej kolorystyki obiektu.
2. Usunięcie wtórnych warstw malarskich i produktów korozji metalu metodami chemicznymi i mechanicznie - skalpelem, szczoteczkami z miękkich drutów.
3. Uzupełnienie ubytków detali i rekonstrukcja połączeń elementów przedstawienia metodami kowalskimi i ślusarskimi.
4. Zabezpieczenie antykorozyjne powierzchni i rekonstrukcja warstwy malarskiej określona podczas szczegółowych oględzin obiektu.
5. Ponowny montaż na elewacji budynku.

6. SPIS FOTOGRAFII:

- Fot.1, 2 – Budynek nr 9 - elewacja zachodnia, widok ogólny
Fot. 3 – Budynek nr 9 - elewacja zachodnia, część północna, widok ogólny
Fot. 4 – Budynek nr 9 - elewacja północna, widok ogólny
Fot. 5 - Budynek nr 9 - elewacja wschodnia, fragment w części południowej, widok ogólny
Fot. 6 – Budynek nr 9 - elewacja wschodnia, zejście do piwnic budynku w osi 11 od południa - widok ogólny.
Fot. 7, 8 – Budynek nr 9 - elewacja wschodnia, część północna - fragmenty uzupełnionego wtórnie lica po zmianie światła otworów okiennych.
Fot. 9 - Budynek nr 9 - elewacja zachodnia, część północna, fragment malowanego na murze napisu.
Fot. 10 – Budynek nr 9 - elewacja zachodnia, fragment.
Fot. 11, 12 – Budynek nr 9 – przykład stanu zachowania lica cegieł i spoin.
Fot. 13, 14 - Budynek nr 9 – elewacja zachodnia, fragmenty parteru części południowej. Widoczne wtórne zamurowany otwór wewnątrz obramienia granitowego. Zacieki białej farby olejnej.
Fot. 15 - Budynek nr 9 – elewacja zachodnia, fragmenty parteru części południowej. Wtórnie zmniejszony otwór, licowany niewłaściwie dobraną cegłą. Powyżej uszkodzenia powstałe podczas osadzania krat okiennych.
Fot. 16 - Budynek nr 9 – okno parteru i obramienie granitowe otworu w strefie podpiwniczenia.
Fot. 17, 18 - Budynek nr 9 - elewacja wschodnia – wejście w ciągu arkad wspartych na granitowych słupach, fragmenty w części południowej i północnej elewacji.
Fot. 19, 20 - Budynek nr 9 - elewacja zachodnia przy dobudowanej części południowej, fragmenty – gzymsu koronującego i II kondygnacji.
Fot. 21, 22 - Budynek nr 9 – filar międzyokienny elewacji południowej, fragmenty – odsłonięty spod wtórnych tynków trzon z oryginalnym opracowaniem powierzchni oraz podstawa pod parapetem zatopiona we wtórnie licowanym cokole elewacji.
Fot. 23, 24 - Budynek nr 9 - elewacja południowa – zróżnicowany stan zachowania głowic wsporników. Przykład powierzchni oryginalnej szpachlowanej wtórnie oraz częściowo odsłoniętej i uszkodzonej (niżej).
Fot. 25, 26 - Budynek nr 9 – portale wejściowe elewacji zachodniej i wschodniej (niżej), widok ogólny.
Fot. 27 - Budynek nr 9 - elewacja wschodnia, portal wejściowy, fragment fot. 26 - zniszczenia żelbetowej płyty balkonu.
Fot. 28 - Budynek nr 9 - elewacja wschodnia, portal wejściowy, fragment fot.26 - zabrudzenia i wtórne uzupełnienia kamiennego obramienia drzwi wejściowych, piaskowiec.
Fot. 29, 30 - Budynek nr 9 - elewacja zachodnia – Rzeźbiona płyta z elementami heraldycznymi
Fot. 31 - Budynek nr 9 - elewacja zachodnia – Rzeźbiona płyta z motywem alegorycznym pelikana.
Fot. 32 - Budynek nr 9 – motyw dekoracyjny na elewacji północnej.
Fot. 33, 34 - Budynek nr 9 - elewacja północna, portal wejścia bocznego, piaskowiec profilowany, rzeźbiony.
Fot. 35, 36 - Budynek nr 9 - elewacja północna, portal, detale fot. 33 – uszkodzenia piaskowca, korodująca klamra łącząca bloki piaskowca w prawym pilastrze portalu.
Fot. 37, 38 - Budynek nr 9 – stalowe kraty balkonowe na elewacji zachodniej i wschodniej (niżej).
Fot. 39, 40 - Budynek nr 9 – dach, fragment nad elewacją zachodnią z facjatami dekorowanymi prostą mozaiką.